
РОЗДІЛ III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.28>

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЦИФРОВУ ДОБУ

Барановська В.М.,

кандидат юридичних наук, доцент МОН,

професор кафедри цивільно-правових дисциплін та міжнародного права

Навчально-наукового інституту права ім. Князя Володимира Великого

Барановська В.М. Право інтелектуальної власності в цифрову добу.

У сучасному світі, що швидко розвивається, де інформаційні технології стають неодмінною складовою суспільного життя, поняття «цифрова доба» набуває особливого значення. Ця епоха характеризується прагматичним використанням цифрових технологій у всіх сферах господарської, соціальної та культурної діяльності. В такому контексті, важливим аспектом функціонування сучасного суспільства є право інтелектуальної власності, яке в цифрову добу набуває нові виклики та можливості.

Право інтелектуальної власності визнає та захищає інтелектуальні та творчі досягнення особи чи колективу, надаючи їм право власності та контролю над цими досягненнями. Важливим є те, що право інтелектуальної власності сприяє стимулюванню творчості та інновацій, оскільки воно надає власникам інтелектуальних прав відповідні економічні стимули.

Зростання використання цифрових технологій і Інтернету викликає ряд нових питань і викликів, пов'язаних з правами інтелектуальної власності. З одного боку, цифрова доба створює унікальні можливості для створення, розповсюдження і використання інтелектуальної власності, приводячи до нових форм творчості та підтримки культурного обміну. З іншого боку, вона породжує проблеми щодо контролю, захисту та відтворення цієї власності у цифровому середовищі, зокрема, зростанням піратства та порушення авторських прав.

В цифрову добу право інтелектуальної власності стає основою для інновацій, технологічного розвитку та культурного обміну. Розуміння його функцій, викликів та перспектив є важливим завданням для подальшого розвитку суспільства у цифровому віці. У цьому контексті дослідження висвітлює ключові аспекти і розв'язання про-

блеми права інтелектуальної власності в цифрову добу, зокрема, роль правових норм, заходів захисту, інновацій та співпраці на міжнародному рівні.

Ключові слова: інтелектуальна власність, цифрова технологія, законодавство, захист прав власників, інтернет.

Baranovska V. Intellectual property rights in the digital age.

In today's rapidly developing world, where information technologies are becoming an indispensable component of social life, the "digital age" concept is gaining special importance. This era is characterized by the pragmatic use of digital technologies in all spheres of economic, social, and cultural activity. In this context, an important aspect of the functioning of modern society is intellectual property law, which in the digital age acquires new challenges and opportunities.

Intellectual property law recognizes and protects the intellectual and creative achievements of an individual or collective, giving them the right to own and control these achievements. Importantly, intellectual property law helps stimulate creativity and innovation, as it provides appropriate economic incentives to intellectual property owners.

The growing use of digital technologies and the Internet raises several new questions and challenges related to intellectual property rights. On the one hand, the digital age creates unique opportunities for the creation, distribution, and use of intellectual property, leading to new forms of creativity and supporting cultural exchange. On the other hand, it creates problems regarding the control, protection, and reproduction of this property in the digital environment, particularly the growth of piracy and copyright infringement.

In the digital age, intellectual property rights become the basis for innovation, technological

development, and cultural exchange. Understanding its functions, challenges, and prospects is an important task for the further development of society in the digital age. In this context, the study highlights key aspects and solutions to the problem of intellectual property rights in the digital age, in particular, the role of legal norms, protection measures, innovation, and cooperation at the international level.

Key words: intellectual property, digital technology, legislation, protection of the rights of owners, the Internet.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток інформаційних технологій та швидке поширення Інтернету перетворили цифрову добу на період активного росту інтелектуальної творчості, розповсюдження знань і створення нових технологій. У такому контексті право інтелектуальної власності стає крайньою важливим інструментом, спрямованим на захист інтелектуальних досягнень та стимулювання інновацій. Однак, ця область права стикається з низкою викликів та проблем у цифровому середовищі, які вимагають серйозного аналізу та розробки ефективних рішень.

Першою ключовою проблемою є піратство та порушення авторських прав в цифровій добі. За ростом доступності та простоти поширення інформації в Інтернеті стоїть загроза несанкціонованого копіювання та поширення авторських матеріалів, що призводить до значних фінансових втрат для творців та правовласників. Піратство стає змагальною проблемою для захисту прав інтелектуальної власності, і виникає питання про ефективність діючих методів боротьби з ним в цифровому середовищі.

Другою важливою проблемою є питання про баланс між правами авторів та доступом до інформації в цифровому віці. З одного боку, правові обмеження інтелектуальної власності можуть обмежувати доступ до знань та інновацій, що є прямим суперечливим фактором для суспільства. З іншого боку, відсутність адекватного захисту може позбавляти творців стимулу для створення нових інтелектуальних продуктів. Таким чином, виникає питання про те, як збалансувати ці інтереси в цифрову добу.

Третьою проблемою стає вплив цифрових технологій на творчий процес і засоби створення та розповсюдження інтелектуальної власності. З ростом автоматизації та розповсюдження інформації через широкий спектр цифрових інструментів виникають питання про те, як це впливає на процеси створення, володіння та контролю над інтелектуальною власністю.

Отже, ця проблема вимагає подальшого дослідження, щоб розвинути більш ефективні підходи до регулювання та захисту права інтелек-

туальної власності в цифрову добу, зокрема, через аналіз і визначення стратегій для боротьби з піратством, встановлення балансу між правами та доступом, а також врахування впливу цифрових технологій на створення і розповсюдження інтелектуальної власності.

Стан опрацювання теми. На сьогоднішній день тема викликає живий інтерес як серед науковців, так і серед практиків в галузі права, інновацій та цифрових технологій. Опрацювання цієї теми наразі знаходиться на етапі активного розвитку, і вже зафіксовані деякі ключові напрями. Серед науковців можна виділити таких, як: Воронкова В., Капітаненко Н., Никитенко В., Григор'янц Г.І., Кур'ян С.П., Ляцов В.О., Стоянова Т.Ф., Токарева В.О. та інших, які займаються вивченням окремих галузей цієї невичерпної теми.

Мета полягає в комплексному аналізі впливу цифрових технологій та Інтернету на право інтелектуальної власності, виявленні актуальних викликів та проблем, що виникають у цьому контексті, і розробці ефективних рішень для забезпечення балансу між захистом прав творців та сприянням інноваціям в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Право інтелектуальної власності (ПІВ) представляє собою складну галузь права, яка охоплює і захищає інтелектуальні та творчі досягнення людини чи колективу. Це право визнає та гарантує власникам відповідні права на використання, контроль та володіння їхніми інтелектуальними створіннями [12]. Право інтелектуальної власності ставить перед собою завдання сприяти стимулюванню творчості, поширенню знань та інноваціям, а також захищати інтереси творців та власників інтелектуальних досягнень.

Ця галузь права охоплює різні види інтелектуальних створінь, серед яких можна виділити такі основні категорії:

- Авторське право (авторське право на літературні, художні, музичні та інші твори). Авторське право надає авторам творів право на контроль використання та розповсюдження своїх творів, включаючи право на виготовлення копій, дублікатів та адаптацію.
- Патенти (право на винахід, корисну модель, промисловий зразок). Ця категорія права інтелектуальної власності відноситься до новаторських розробок, які мають практичне застосування і можуть бути піддані патентному захисту.
- Товарний знак та промисловий дизайн дозволяє власникам захищати свої товарні ім'я та логотипи, позначення, що ідентифікують їхні продукти чи послуги, від плагіату та незаконного використання.
- Комерційна таємниця. Це право захищає конфіденційні таємниці, які є важливими для бізнесу, від розкриття та використання сторонніми особами.

- Схеми інтегральних мікросхем та інші види права інтелектуальної власності. Ця категорія охоплює інтелектуальні створення, пов'язані з електронікою, програмним забезпеченням, інформаційними технологіями тощо [12].

Право інтелектуальної власності підтримує інновації, технологічний розвиток і розвиток культури, надаючи творцям та власникам правовий захист та економічні стимули для подальшої творчості. Завдяки ПІВ здійснюється баланс між захистом прав власності та підтримкою відкритого обміну знаннями і інноваціями, що є важливим фактором у сучасному глобалізованому суспільстві.

Цифрова доба, яка охоплює нашу сучасність, призвела до кардинальних трансформацій у сфері права інтелектуальної власності. Швидкий розвиток інформаційних технологій та доступ до Інтернету розширили можливості створення, поширення та використання інтелектуальних творень, що вимагає адаптації правових рамок інтелектуальної власності для врахування цих нових реалій [9].

В цьому середовищі інформація рухається з надзвичайною швидкістю, і це створює нові виклики для захисту авторських прав. Твори, розміщені в мережі, можуть миттєво поширюватися та бути доступними широкому колу користувачів, що робить наближення інфраструктури права інтелектуальної власності до цього швидкозмінного середовища надзвичайно актуальним завданням [10]. З популярністю Інтернету зростає і проблема піратства, нелегального заволодіння та поширення інтелектуальних творів. Цифрові технології зробили копіювання та розповсюдження матеріалів більш доступними та легшими, що вимагає посилення заходів з контролю та захисту авторських прав [6]. Цифрова доба створила нові ситуації, коли права користувачів, зокрема на доступ до інформації, можуть конфліктувати з правами власників інтелектуальної власності. Наприклад, питання щодо обмежень на відтворення та розповсюдження з метою освіти, наукових досліджень чи іншого «суспільно корисного використання» стають об'єктом уваги. З цифровими технологіями пов'язані нові можливості для створення та застосування інтелектуальних творень у різних галузях, таких як штучний інтелект, машинне навчання, біотехнології тощо. Це створює потребу в нових рішеннях щодо ліцензування та регулювання використання інтелектуальної власності в інноваційних проектах. Оскільки інформація та інтелектуальні створення не мають кордонів, міжнародний аспект права інтелектуальної власності стає все більш важливим. Потреба в гармонізації правових норм і стандартів у цифровому середовищі набуває загальноновизнаного значення для забезпечення захисту інтелектуальної власності на міжнародно-рівні [11].

Ці зміни в сфері права інтелектуальної власності ставлять перед суспільством і правозахисниками виклик адаптації правових норм і механізмів до нових реалій цифрового світу з метою забезпечення балансу між захистом прав творців та інноваціями, а також забезпеченням доступу до інформації та культурних цінностей для глобального суспільства.

У цифрову добу, характеризуючись динамічними та швидкозмінними процесами створення, розповсюдження і використання інтелектуальної власності, регулювання цієї сфери стає надзвичайно важливим завданням для забезпечення балансу між захистом прав творців та стимулюванням інновацій. Одним із ключових способів регулювання є оновлення законодавства, що відповідає викликам цифрового середовища. Це включає в себе внесення змін до авторського, патентного та інших видів правових актів, які визначають правила захисту інтелектуальної власності в онлайн-середовищі. Сучасні технології, такі як системи DRM (Digital Rights Management) [2], блокчейн та інші, можуть використовуватися для захисту прав власників інтелектуальної власності в мережі, та дозволяють обмежувати доступ до матеріалів і контролювати їхнє використання. Вони надають власникам інтелектуальної власності можливість шифрувати, обмежувати копіювання та встановлювати обмеження на відтворення своїх творів, що сприяє захисту інтелектуальної власності.

Власники інтелектуальної власності можуть укладати ліцензійні угоди, що регулюють умови використання їхніх творів. Цей процес дозволяє стимулювати інновації та контролювати використання інтелектуальної власності [7]. Власники можуть посприяти видачі ліцензій на використання своїх творів іншим особам або організаціям. Це може включати платні або безкоштовні ліцензії з обмеженнями на тип використання, та сприяти захисту своєї власності. В деяких випадках автори можуть надавати іншим доступ до своїх творів через ліцензії з відкритим кодом, що дозволяє іншим користувачам використовувати і модифікувати ці твори за певними умовами.

Судовий захист залишається важливим засобом регулювання права інтелектуальної власності. Суди вирішують суперечки між власниками інтелектуальної власності та порушниками, встановлюючи правопорушення та визначаючи компенсації. Судовий шлях також є важливим способом захисту прав власності [5]. Власники можуть подавати судові позови проти порушників інтелектуальних прав для визначення порушень і відшкодування завданих збитків. Міжнародні угоди та організації, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності [3] та Договір про патентне право [1], сприяють створен-

ню міжнародних стандартів та спільних підходів до регулювання.

Засвоєння основ права інтелектуальної власності серед користувачів Інтернету та творців є важливим аспектом регулювання. Освіта та свідомість сприяють запобіганню порушень прав інтелектуальної власності та розумінню їхньої важливості для інноваційного розвитку.

Для забезпечення захисту інтелектуальної власності в цифрову добу застосовуються різні стратегії та способи. Водяний знак (Watermarking) передбачає додавання невидимого або видимого позначення на цифровий контент для ідентифікації його власника. Водяні знаки застосовуються для запобігання плагіату та незаконному використанню. Освітні програми та етичні ініціативи сприяють свідомому використанню інтелектуальної власності. Вони навчають користувачів правилам авторського права та розвивають розуміння важливості захисту інтелектуальних прав. Власники інтелектуальної власності можуть використовувати технічні заходи захисту на рівні мережі, такі як брандмауери, антивіруси та інші, для запобігання несанкціонованому доступу та крадіжці інтелектуальних створень. Захист метаданих (інформації, що описує іншу інформацію) може бути важливим для ідентифікації власності інтелектуального контенту та його автора. Захист інтелектуальної власності в цифрову добу вимагає комплексного підходу, в якому поєднуються технічні, правові, етичні та освітні засоби для забезпечення захисту прав власників інтелектуальних створень і стимулювання інновацій [8].

У майбутньому право інтелектуальної власності відіграватиме ключову роль в розвитку суспільства та економіки, особливо в умовах швидкозмінного цифрового світу. Перед цією галуззю стоять численні виклики та можливості, що визначатимуть її перспективи розвитку. З розвитком технологій інтелектуальна власність може стати необхідною для нових видів створень, таких як штучний інтелект, генетичні алгоритми та інші інновації. Важливо визначити, які об'єкти можуть бути об'єктами права інтелектуальної власності та як їх захищати. Зростаюча загроза кіберзлочинності та порушення прав інтелектуальної власності в цифровому середовищі ставить під сумнів ефективність існуючих методів захисту. Майбутнє полягатиме у розвитку більш ефективних кібербезпекових заходів та механізмів виявлення порушень. Рух в напрямку відкритого доступу до інформації та наукових досліджень змушує переглянути підходи до ліцензування та регулювання інтелектуальної власності. Можливості для розвитку моделей, що поєднують комерційний і відкритий доступ, будуть актуальним завданням. Зі зростанням використання технологій та інтелектуальних ство-

рень зростатиме і кількість судових справ, пов'язаних з правами інтелектуальної власності. Суди матимуть завдання вирішувати нові типи суперечок та встановлювати призначення компенсацій. Організації, які відповідають за регулювання права інтелектуальної власності, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності та Інтелектуальна власність Світової організації торгівлі [4], матимуть важливу роль у формуванні міжнародних стандартів та політики. Освіта у галузі інтелектуальної власності буде важливою для створення свідомого суспільства, яке розуміє важливість захисту прав творців інтелектуальних створень та сприяє інноваціям. Загалом, майбутнє права інтелектуальної власності висвітлює багато нових можливостей і викликів, які вимагатимуть постійного оновлення законодавства, розробки нових технологій та міжнародної співпраці для забезпечення справедливого та ефективного захисту інтелектуальної власності в цифровому світі.

Висновок. Право інтелектуальної власності у цифрову добу стає все важливішим, оскільки інновації, знання та творчість відіграють ключову роль у суспільному розвитку. Виклики цифрового світу включають потребу в адаптації законодавства, забезпечення балансу між правами власників та інноваціями, глобальну гармонізацію правових норм, використання сучасних технологій для захисту та освіти у галузі інтелектуальної власності. Майбутнє цієї галузі буде вимагати постійного оновлення та співпраці для забезпечення справедливого захисту в цифровому світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Patent Law Treaty TRT/PLT/001. WIPO website. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12642>.
2. What is Digital Rights Management (DRM)? Fortinet. URL: <https://www.fortinet.com/resources/cyberglossary/digital-rights-management-drm>.
3. WIPO web-site. URL: <https://www.wipo.int/portal/en/index.html>.
4. WTO web-site. URL: <https://www.wto.org/>.
5. Воронкова В., Капитаненко Н., Никитенко В. Правові засади захисту інтелектуальної власності у цифровому суспільстві. ScienceRise: Juridical Science. 2019. №4 (10). С. 32–37. URL: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2019.188163>.
6. Грігор'янц Г.І. Піратство як порушення авторських і суміжних прав в мережі Інтернет: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2016. 195 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6365>.
7. Кур'ян С. П. Особливості ліцензійних угод як засобів комерціалізації інтелектуальної власності. Dny vědy – 2018 : Materiály

- XIV mezinárodní vědecko – praktická conference, 22–30 března 2018. *Economika. Praha* : Publishing House «Education and Science». 2018. №3. С. 11-13. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/27926>.
8. Лящов В. О. Охорона прав інтелектуальної власності у цифровому середовищі: робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра: спец. 081. Суми: Сумський державний університет, 2020. 116 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81975>.
  9. Стоянова Т. Ф. Захист прав споживачів в мережі Інтернет. Грані права: XXI століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.). 2018. С. 371-373. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/10064>.
  10. Токарева В.О. Авторське право у цифрову добу. Часопис цивілістики. 2017. №26. С. 93-97. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16976>.
  11. Токарева В.О. Деякі аспекти авторського права в США в цифрову добу. Порівняльно-аналітичне право. 2018. №1. С. 114-118. URL: <http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/Porivnyalno-analichne-pravo-1-2018-1.pdf#page=114>.
  12. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n2233>.